

ЯГОЛЬНИЦЬКИЙ О. А.

к. е. н., викладач

Харківський національний університет будівництва та архітектури

САРАНЧУК С. В.

аспірант

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПЕЦІАЛЬНИХ ПЛАТІЖНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ

Зменшення кредитування банківськими установами вимагає пошуку нових способів збільшення доходів. Перспективним є ринок платіжних засобів. В Україні на одну працездатну особу припадає 1 картка, що в рази менше ніж в розвинених країнах.

Ключові слова: платіжна картка, емісія, транзакція, еквайринг, термінал, банкомат, емісія.

ЯГОЛЬНИЦЬКИЙ А. А.

к. э. н., преподаватель

Харьковский национальный университет строительства и архитектуры

САРАНЧУК С. В.

аспирант

Харьковский национальный университет строительства и архитектуры

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СПЕЦИАЛЬНЫХ ПЛАТЕЖНЫХ СРЕДСТВ В УКРАИНЕ

Уменьшение кредитования банковскими учреждениями требует поиска новых способов увеличения доходов. Перспективным является рынок платежных средств. В Украине на одно трудоспособное лицо приходится 1 карточка, что в разы меньше чем в развитых странах.

Ключевые слова: платежная карта, эмиссия, транзакция, эквайринг, терминал, банкомат, эмиссия.

YAGOLNITSKIY O. A.

candidate of economic sciences, teacher

Kharkiv National University of Building and Architecture

SARANCHUK S. V.

postgraduate student

Kharkiv National University of Building and Architecture

PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF SPECIAL MEANS OF PAYMENT IN UKRAINE

Reduced lending by banking institutions, requires finding new ways to increase revenues. Perspective is the market of payment instruments. In Ukraine for employable persons account for 1 card, which is at times less than in developed countries. The dependence of the bank's income from transactions on payment cards, such as the volume of the account and the use of the term that describes the regression equation.

Keywords: payment card issuance, transaction acquiring, terminals, ATMs, issue.

---

saranchuksergeu@ukr.net, a.yagolnitskiy@gmail.com

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою розвитку ринку платіжних карток займались В.І. Міщенко [1], В.М. Котечков [2], О.М. Роїна [3] та ін. У своїх роботах автори звертали увагу на сучасний стан ринку платіжних карток України, його динаміку та проблеми, які виникають внаслідок його розвитку. Також вони звертають увагу на питання, що стосуються перспектив розвитку платіжних карток різного типу та дослідження оптимальної інфраструктури, яка зможе задовольнити потреби власників платіжних карток.

Постановка завдання. Метою дослідження є оцінка сучасного стану ринку банківських платіжних засобів та впливу на прибуток банку.

Методи дослідження. Використана методика дослідження: методи аналізу та синтезу – для розкриття сутності теми; метод множинної регресії – для визначення взаємозв'язку платіжних карток та доходу банку.

В наш час платіжні картки займають важливе становище в суспільстві. Люди настільки звикли до карток, що вже не зможуть від них відмовитися і перейти лише на розрахунки готівкою, адже безготівкові розрахунки є швидшими, зручнішими та дешевшими.

Відповідно до Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [4] платіжна картка — електронний платіжний засіб у вигляді емітованої в установленому законодавством порядку пластикової чи іншого виду картки, що використовується для ініціювання коштів з рахунка платника або з відповідного рахунка банку з метою оплати вартості товарів і послуг.

На банківському ринку спостерігається стійке зростання обсягів безготівкових платежів із використанням карток і знятих із карткових рахунків готівкових коштів, збільшується кількість активних (діючих) карток і термінального обладнання. В Україні працює понад 100 банків, які є учасниками внутрішньодержавних та міжнародних платіжних систем [5].

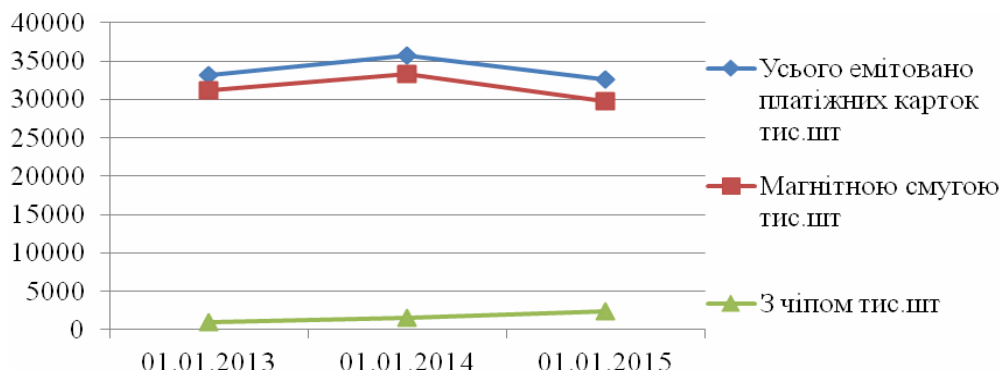

Рис. 1. Випуск платіжних карток у 2013–2015 рр. [5]

Згідно з рис. 1 кількість платіжних карток емітованих українськими банками припадає на 2014 рік – 35662 тис. шт., протягом 2014-2015 років спостерігається спад випуску платіжних карток. Намічається тенденція до збільшення випуску платіжних карток з чипом. Протягом 2013–2015 рр. показник зріс до 2370 тис. шт.

Таблиця 1

Види платіжних карток, які емітовані українськими банками за видами носіїв інформації [5]

Дата	Розподіл платіжних карток за видами носіїв інформації тис. шт.				
	з магнітною смугою	з магнітною смугою та чипом	з чипом		у мережі Інтернет
			всього	з них безконтактних	
01.01.2013	33106	1014	741	0	113
01.01.2014	35622	1536	623	17	185
01.01.2015	32619	2370	416	0	248

З табл. 1. видно, що найбільше випускається карток з магнітною смугою. Протягом 2013–2015 рр. відбулося зменшення карток з магнітною смугою на 487 тис. шт. Майже в 30 разів менше випускається карток з чипами, та ще менше – з магнітною смугою та чипами. Протягом останніх двох років кількість карток з магнітною смугою та чипом майже в два рази перевищують картки з самим чипом, з яких станом на початок 2014 року 17 тис. шт.

становлять безконтактні картки [5]. Найбільш розповсюдження набувають картки у мережі інтернет, які дозволяють своїм власникам здійснювати розрахунки через інтернет. В 2013 р. кількість емітованих карток у мережі інтернет становило 113 тис. шт., порівняно в 2015 р. показник становив 248 тис. шт.

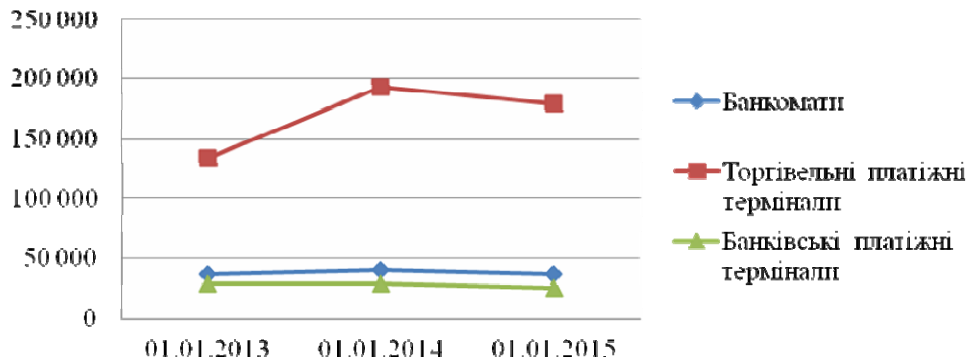

Рис. 2. Динаміка кількості терміналів у 2013–2015 рр. [5]

Спостерігається тенденція до зменшення кількості торговельних терміналів і становила в 2015 р. 178875 шт. порівняно з 2014 р. 192331 шт. відбулося зменшення на 13456 шт. що характеризує недовіру споживачів до здійснення розрахунків за допомогою терміналів.

На основі статистичних даних розглянуто взаємозв'язок між кількістю населення України та активними платіжними картками (картки за допомогою яких проведено хоча б одну операцію) на 1.01.2015 року. Статистичні дані про населення України, згідно Державної служби статистики України поділено на 3 вікові групи (1 група – до 15 років; 2 група – 16–59 років; 3 група – 60 і старше) [6].

Необхідною умовою для розрахунку є дані 2 і 3 вікової категорії, тому що з 16 років громадянин України може бути активним користувачем платіжних засобів (наприклад, отримання стипендії, здійснення платежів тощо). До 3 вікової категорії відноситься населення віком від 60 років і старше. Переважно більшість населення 3 вікової категорії отримує пенсії, соціальні виплати і продовжує працювати. Таким чином необхідно враховувати вікову категорію від 16 і старше. Загальна кількість населення України на 1.10.2015 р становила 42 928 900 осіб, з них вікова категорія 2 і 3 – 38 125 806 осіб.

Проведення кореляційного аналізу залежності між активними (більше однієї активної операції) користувачами електронних засобів та платіжними картками свідчить про тісний зв'язок між результативною ознакою та активними користувачами. Є істотна залежність між факторними ознаками і становить 0,88 %. Загальна кількість платіжних засобів карток в обігу банку складає 754 697 шт., з них активними є 437 492 шт., що дорівнює 58 % від загального обсягу. Отже, на 10 % більше ніж співвідношення активних платіжних карток до загального обсягу випущених платіжних карток що є позитивною тенденцією. Ефективна політика банку надасть можливість залучати клієнтів і збільшувати кількість активних карток. Внаслідок збільшення платіжних засобів зросте потреба в збільшенні банкоматів, торгових та банківських терміналів. Така ситуація позитивно вплине на прибуток банку, а також надасть банку можливість потрапити в десятку банків які займають більше 85 % банківського ринку.

Таким чином, ринок платіжних карток зростає та розширюється з врахуванням нових технологічних можливостей. Для встановлення ефективності карткових продуктів банків України проведено оцінку ступеню зв'язку в змінах таких статистичних показників, як плата за надані послуги банком (що є фактично доходом банку), обсяги коштів на рахунках клієнтів, термін використання пластикової картки та стать клієнта.

Розраховано матрицю парної кореляції, яка відображає наявність та тісноту взаємозв'язку між ними та представлена в табл. 2.

Здійснюючи якісний аналіз матриці множинної кореляції, наведено в табл. 2, з метою

виявлення факторів, що істотно впливають на динаміку плати за надані послуги, можна зробити наступні висновки. Найтісніший зв'язок плата за надані послуги має з обсягами коштів на рахунку (0,78) та терміном використання пластикової картки (0,63).

Таблиця 2

Матриця парної кореляції (розраховано авторами)

	Плата за банківські послуги	Обсяг коштів на рахунку	Термін використання	Стать
Плата за надані послуги	1			
Обсяг коштів на рахунку	0,78	1		
Термін використання	0,63	0,52	1	
Стать	-0,26	-0,38	-0,19	1

Припустимо, що між платою за надані послуги банком (що є фактично доходом банку), обсягом коштів на рахунках клієнтів, терміном використання пластикової картки клієнтами існує лінійний кореляційний зв'язок.

Розрахунок рівняння зв'язку (регресії) проведено покроковим способом, тобто в розрахунок приймається один фактор, що надає більш значимий вплив на результативний показник, потім другий, третій та ін.

На кожному кроці розраховується рівняння зв'язку, множинний коефіцієнт кореляції й детермінації, F-відношення (критерій Фішера), стандартна помилка та інші показники, за допомогою яких оцінюється надійність рівняння зв'язку. Результати розрахунків наведені в табл. 3.

Таблиця 3

Результати регресійного аналізу на першому кроці

Змінна	Коефіцієнти							
	Параметри	t-статист.	t-табл.	R	D	ε	F-факт.	F-теорет.
Y	3,21	2,97	2,04	0,812	0,61	1,651	79,64	4,19
X ₁	9,28	5,54						

В табл. 3 одержано коефіцієнти: кореляції (R) 0,812, що свідчить про наявність лінійного зв'язку; детермінації (D) 0,61, тобто отримана модель приблизно на 61% пояснює зміну плати за надані послуги банком від зміни коштів на рахунку клієнтів; стандартна помилка (ε) 1,651; критерій Фішера (F-фактичне) дорівнює 79,64 > 4,19 (F-теоретичне), що свідчить наявності зв'язку між платою за надані послуги і обсягом коштів на рахунку клієнтів. Аналіз показника t-статистика довів, що в даній моделі значимим показником є не лише плата за надані банківські послуги, а й обсяги коштів на рахунку, адже t-фактичне для Y та для X₁ (2,97 та 5,54 відповідно) більше за t-табличне = 2.04.

Отже, рівняння регресії має наступний вигляд:

$$y_x = 3,21 + 9,28x_1. \quad (2)$$

На другому кроці розраховано рівняння зв'язку показників плати за надані банківські послуги, обсягом коштів на рахунку клієнтів та терміном користування пластиковою картою. Результати розрахунку представлені в табл. 4.

Як видно з табл. 4, t-фактичне для всіх показників перевищує його нормативне значення, F = 52,69 > 3,34. Коефіцієнти множинної кореляції та детермінації перевищують

аналогічні, отримані на першому кроці, стандартна помилка менша, а отже, можна зробити висновок, що рівняння, отримане на другому кроці, найбільш чітко описує залежності між показниками.

Таблиця 4

Результати регресійного аналізу на другому кроці

Змінна	Коефіцієнти							
	Параметри	t-стат.	t-табл.	R	D	ε	F-стат.	F-теор.
Y	3,84	3,07	2,04	0,82	0,67	1,368	52,69	3,34
X ₁	5,82	4,91						
X ₂	0,07	4,01						

Рівняння регресії має наступний вигляд:

$$y_x = 3,84 + 5,82x_1 + 0,07x_2 \quad (3)$$

Параметр a1 показує, що зі збільшенням обсягів коштів на рахунку на 1%, плата за надані банківські послуги збільшиться на 5,82%. Параметр a2 показує, що зі збільшенням терміну користування пластиковою картою на 1%, плата за надані послуги банком збільшиться на 0,07% млн грн.

Отже, отримане рівняння доводить вплив обсягів коштів на рахунку клієнтів та терміну користування пластиковою картою на плату за надані послуги банком, що фактично є доходом банку.

Банкам необхідно збільшувати кількість клієнтів, що користуються платіжними картками, що надасть можливість додатково залучати обсяги розрахунків в межах програми. Щоб задовольнити потреби клієнтів банку, потрібно збільшувати мережу відділень та банкоматів. Також важливим є розширення банківських продуктів, наприклад впровадження карток НСМЕП – Картка Національної системи масових електронних платежів (НСМЕП) з вмонтованим мікропроцесором – чипом, який зберігає інформацію кошти на картковому рахунку в електронній формі, може служити ідентифікатором особи (наприклад, студентський квиток).

Висновки. На працездатну особу України припадає в середньому 1 платіжна картка, що є низьким показником в порівнянні з розвинутими країнами. Тому активний розвиток нових фінансових послуг та платіжних засобів повинен стимулювати до розширення ринку банківських карток.

Доведено вплив обсягу коштів на рахунку та терміну використання платіжного засобу на доходи банку.

Визначено що позитивною тенденцією є емісія банками карток з чипом, кількість яких у загальній кількості платіжних карток порівняно із платіжними картками за іншими видами носіїв інформації зростає. Впровадження чипових карток в розрахунково-платіжну практику значно розширює сферу функціонування безготівкових розрахунків, включаючи в неї масові платежі населення, прискорює обіг грошей, створює додаткові зручності для платників та зменшує витрати обігу.

Список використаних джерел

1. Міщенко В.І. Електронний бізнес на ринку фінансових послуг / В.І. Міщенко, Г.В. Юрчук. – К. : Знання, 2003. – 304 с.
2. Кочетков В.М. Основи аналізу банківської діяльності / В.М. Кочетков. – К. : Тов. “Кондор”, 2007. – 281 с.

3. Роїна О.М. Банківська діяльність в Україні: нормативні документи / О.М. Роїна. – К. : Знання, 2007. – 234 с.

4. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : закон України від 20.05.99 № 679 – XIV. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
